

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

Alapította

XV. ÉVFOLYAM

RAVASZ LÁSZLÓ

1933 9. SZÁM.

TARTALOM:

*Az Ige tükrében. Az istentisztelet — Isten
tisztelete. (H. J.)*

*Tudomány és Világnézet. A protestáns egy-
háztörténelírás válsága. (Dr. Nagy Géza.)*

*Igehirdetés Kultura. „Liturgia Claudiopo-
litana“ (Dr. Incze Gábor)*

*Egyházi Szemle. A kolozsvári theol. Fakultás
tanári karának elbterjesztése.*

*Irodalom. Frick Max: Reformierer Glauben. (I. L.)
Döbrössy Lajos: A törökmisszió törté-
nete. (H. J.)*

*Folyóiratok Szemléje: Zwischen den Zei-
ten. (M. N. O.)*

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK.
DR. IMRE LAJOS DR. TAVASZY SÁNDOR

Felélős szerkesztő: DR. IMRE LAJOS

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Cluj-Kolozsvár, C. Victoriei 38. Ref. Theologia

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

Egész évré

120 Lei

Egyes szám ára

12 Lei

Az Ige tükrében

Az istentisztelet — Isten tisztelete.

Prédikátor 5:1—7.

Istennel szemben nemcsak a pogány lehet tiszteletlen. Éppen a legbuzgóbb imádkozók, legszorgalmasabb templomjárók esnek bele sokszor abba a tiszteletlenségbe, amitől a Prédikátor fenti szavaiban óv minket az Úr. Mi ez a tiszteletlenség, amit a Prédikátor nem habozik bűnnek nevezni (6. v.)? A könnyelmű imádság.

Az imádság Istennel való társalkodás s így ennek is, mint más beszélgetésnek, eszköze a beszéd, a szavak. S míg egyrészt áldás, hogy az Ursten iránti hálánkat, szeretettünket, kívánságainkat, érzelmeinket kifejezhetjük, másrészt nem szabad felednünk, hogy a beszéd kísértései, a nyelv bűnei (Jakab lev. 3. r.) az imádságunkban is fenyegetnek csakúgy, mint az emberekkel való beszélgetésünk során. A különbség csak az, hogyha másoknak rosszat mondunk, azt hamar észrevesszük abból, hogy az illető megsértődik, megharagszik vagy éppen visszabánt; míg Isten színe előtti hiábavaló, hazug, könnyelmű szavainkról sokszor nem is gondoljuk, mennyire helytelenek. Ahogy a Prédikátor mondja: „... ezek nem tudják, hogy gonoszt cselekszenek.”

Mint ahogy „álom szokott következni a sok foglalatosságból, a sok beszédből bolond beszéd“ lesz előbb vagy utóbb. S vajjon megváltoznak-e a mi szavaink, beszédünk, ha a templomban, imádságban mondjuk azokat? Nem, mi nem lehetünk ott se mások, ott is csak a földön vagyunk. Ne higgye azt senki, aki megpróbál kétféle lenni, hogy ez sikerül neki. Egészen bizonyos, hogy akinek a mindennapi életben mondott, emberekhez intézett szavai sok bűnnel, bajjal járnak, az Isten színe előtt is sokat vétkezik beszédjével. Lehet, hogy meg tudja fékezni annyira magát, hogy nem szól káromló, csúnya szavakat a templomban, de „bolond módjára áldoz“ hiábavaló beszéddel. Annak meg igazán csak a jó Isten a megmondhatója, hogy mit váltunk be abból, amit Isten színe előtt nyíltan vagy titokban fogadunk! Pedig „jobb, hogy ne fogadj, hogynem mint fogadj és ne teljesítsd be“.

Egyáltalában nagyon is könnyen vesszük mi a templomba-menést, az istentiszteletet. Mutatja már az a tény, hogy otthonról a legtöbben éppen úgy indulnak oda, mintha a boltba vagy barátjukhoz mennének. Miért tudja azt csak egy szektáskodó megtenni, hogy gyülekezetbe-menés előtt térdreborulva imádkozik? Olyan könnyen belépünk az istenházába, olyan könnyen készek vagyunk harsogva énekelni... Akármilyen kevesen is vagyunk, minket is meg kellene állítani, megdöbenteni s a fülünkbe —

nem: a szívünkbe kiáltani: „Őrizd meg lábaidat, mikor Istennek házához mégy, mert hallgatás végett közeledned jobb . . .“ Olyan könnyen és felületesen imádkozunk sokszor, hogy lehetetlen, hogy az Úristen a „beszédünk miatt fel ne háborodjék“! Csodálatos, hogy csakúgy ömlik az imádság kiapadhatatlan folyama, különösen a papok ajkáról. Az embernek az az érzése, hogy nagyon régen kezdődött már s ha nem lenne ez az egy szó: amen, tán napokig is eltartana a szavak e zuhatagja. És a hasonlatnak megfelelően olyan egyhangú is némelyik imádság, mintha szakadatlanul ugyanazt mondanók benne. Sietünk is szólni, szinte futunk az ijesztő csendtől, igyekszünk szólni, kiáltani, mintha attól félnénk, hogy mindjárt magunkra hagy az Úr. És méltóságosan, a tekintélyünkhöz szabott zengő-dörgő hangon úgy el tudjuk dikciózni imádságainkat, hogy az emberek lelkesedésükben kedvet kapnak a megtapsolásra, de aki igazán imádkozni akart, annak a szíve elfacsarodik . . . Hallgassunk csak az Ige intésére: „Ne gyorsalkodjál a te száddal és a te elméd ne siessen valamit szólni Isten előtt, mert az Isten mennyben van, te pedig a földön . . .“

Igen, nagyonis bátrak, bőbeszédűek és biztosak vagyunk Isten előtt, sietünk és készek vagyunk szavainkkal, áldozatunkkal, szívünkkel (?) elébe menni. Pedig hiábavaló iparkodás, türes szaválás minden amíg — Ő nem szól hozzánk. Ne siess hát valamit szólni az Úrnak!

. . . „hanem az Istent féljed.“ Milyen jól látta a Prédikátor az imádkozásnak nemcsak kísértéseit, hanem helyes útját is. Az az egyetlen baj, hogy nincs igazi istenfélelem az imádkozókban. Pedig a mi magyar nyelvünk még a név által is szüntelen emlékeztet és tanít minket, hogy az istentisztelet — Isten tisztelete!

Most mint egy alagút fénylő nyílásán át a szabad, napfényes világba, nézzünk a Prédikátor messzi szavain át Krisztus Urunknak az imádságról szóló tanításába, imádsággal teljes életébe . . . és hajtsuk le fejünket szótlanul . . .

Milyen türes és szegény minden szó!

H. J.

A protestáns egyháztörténetírás válsága

Szellemtörténeti vagy theologiai módszer ?

Mindenféle filozófiai, értekelméleti indokolás nélkül egyszerűen az Igét, Isten örökkévaló kijelentését teszi a theologia fundamentumává. Hiszen csak ez, úgy amint Krisztusban megtestesült hidalhatja át azt az óriási szakadékot, ami a bűnbe esett ember és a szent, felséges Isten között van. Ez az ige azonban nemcsak időfeletti, hanem idői is. Célt, értelmet úgy a theológiának, mint az egyházi élet fejlődésének tehát egyedül az ige ad. Még pedig az, aki testté lett és lakozott mi közöttünk s aki által vagyon menteltünk újra az Atyához.⁴¹

A theologiai módszernek ez az új formulázása magába foglalja az imént említett jellemvonásokat is, de *helyes sorrendben* (a döntő szempont az Ige) és *konkretizálva*. Ennek az eljárásnak nemcsak elméleti értéke van, hanem messzemenő gyakorlati következménye is. Mindenek előtt el van ismerve benne az, amitől az eddigi theologia ösztönszerűleg idegenkedett, amit félt kimondani, hogy *az ige testté létele csoda, tehát az egyház történetét egy szupranaturális tényező felfoghatatlan tette nélkül senki sem tudja megérteni*. Másfelől az, hogy e csodáról úgy az első, mint a későbbi és a mostani tanuk, csak gyarló, töredezett szavakban tudunk beszámolni s így az ők tudósításuk, bár annak tartalma örök értékű, mégis a Szent Lélek mai bizonyágtétele és a valóság komoly kutatása alapján *megítélhető*. A történelemben tehát nemcsak Isten szól, hanem — gondoljunk Zwinglire! — a hit fényénél feléje közeledő ember is. S amilyen csodálattal állunk meg az első előtt, époly kegyeletes, de szükséges kritikát gyakorlunk az utóbbi felett. Ez a felfogás — bármilyen különösen hangzik — még modernebb, még radikálisabb, mint a Troeltschéké. Ott legalább a keresztyéniséget elismerték az *eddigi* vall. fejlődés tetőpontjának, itt Barth nyugodtan kijelenti, hogy a keresztyéniség abszolútságának állítására semmi ok sincs. Abszolút egyedül a kijelentés.⁴² S mégis biblikusabb, hívőbb, mint Troeltsch, mert a kijelentés itt nem eschatologikus fogalom, hanem egy már megtörtént isteni tett, ami mint örök fundamentum, hordozza az egész történetet. Az ő földi jelentkezése, a történet többi tényezőivel való összefonódása mindig alávethető annak a bírálatnak, amit ép mint az első tanukat, Isten

⁴¹ Barth Dogmatik 6, 9—21 §§. Das Wort Gottes und die Theologie München 1925, 175 l.

⁴² Dogmatik 250 l.

Lelke mozgat. Az egyháztörténet így nem egy tisztán földi és metafizikai kategóriákkal, relációkkal dolgozó tudomány lesz, mint a kulturtörténet, vagy a kulturfilozófia, hanem magasabb rendű és több ezeknél. *Egyetemes*, mert minden emberi próbálkozás és válság megoldását nyújtja, *a valóságban gyökerező*, mert Isten igéje nemcsak felséges látomás, hanem konkrét tény is. Azok a kérdések, amiket Rickert felvetett, itt megoldódnak. Az érzékfeletti világ időbeli lett a Krisztusban s az értékek előtti meghódolás mellett megvan adva az út a harmadik országba való eljutásra is az ő váltóságába vetett hit által.

Ennek a világmagyarázatnak a filozofiai indokolásával (hiszen ez is van!) itt nem foglalkozom, csak azzal, ami tárgyamhoz tartozik, hogy t. i. mennyiben felel ez meg a történeti gondolkodásnak. Ha erre a kérdésre megfelelőünk, akkor kapjuk meg a theologiai módszernek a kulturtörténethez való viszonyát.

„A valódi történet — mondja Gogarten⁴³ — egy olyan cselekvés, amely egy kettős, kétirányú találkozásból, egy másik emberrel és Istennel való találkozásból áll elő. S egyik találkozás sem lehetséges a másik nélkül. Mert egy emberrel való találkozás, amely nem egyszermind Istennel való találkozás is, csak egy természeti; *a természet törvényeit és parancsait követő folyamat volna*, tehát nem egy emberrel való valódi találkozás. Történet tehát mindig egy olyan cselekmény, amelyben három résztvevő van: Isten, te és én”. Ha valamelyik e tényező közül kiesik — gondoljunk csak a kulturtörténeti módszer túltengésére — vagy egy személytelen életfolyamatot vagy az isteni szellem megvalósulását vagy végül contemplatiót kapunk történet helyett. *Igy az igazi történet mindig három dimenziójú*. Ide jut Barth Henrik is, amikor az ideális vagy szellemi történetmagyarázatot fogyatékosnak látja a keresztyéni mellett. Filozofus létére kezébe veszi a Szentírást és a Zsidókhöz írott levél 11. és 12. részének exegézise alapján kifejli a hívő ker. történetírásnak a jellemvonásait. Ezek szerinte a Logos világfelettségének, az Ige hatásának, a hit cselekedetének, végül a lét célszerűségének elismerése. Csakis ezek által világíthatunk reá a történelem paradox, kúsza, érthetetlen eseményeire.⁴⁴ Oda jut tehát ma a tudomány, ahol valamikor az egyszerű magyarigeni ref. pásztor (Bod. P.) állott: e világnak bizonyos értelemmel szíve az Ekklezsia, az Ekklezsiának szíve pedig a kegyes ember, mivelhogy a világot tartja fenn Isten az Anyaszentegyházért, azt pedig az istenfélőkért. A történelmi kutatás betelődése az lesz, mikor abban elismerjük Isten hatásának központi folyamatát, a láthatatlan, egyetemes, ker. Anyaszentegyházat s földi értékeléseinket kiegészítjük a ker. hit értékelő, magyarázó munkájával. Ez a tudomány tehát ismét *egyháztörténet* lesz, amely a kulturtörténeti módszer *fölött* ker. theologiai szempontok szerint igazodik.

Meg vagyok győződve arról, hogy ker. theologiai álláspont

⁴³ i. d. 23 l.

⁴⁴ i. d. 171—182 l.

és módszer nélkül sohasem fogjuk sem a keresztyénségnek, sem az emberiségnek az igazi történetét megérteni, megírni. Hiszen eddig is azok voltak az igazi nagy történetírók, akik tudatosan vagy öntudatlanul e feltétel több-kevesebb elismerése mellett dolgoztak. Ki tudná megérteni pld. az ókort a próféták vagy Pál apostol ítélete nélkül, ki tudná megbecsülni egy Athanasius, Augustinus vagy Clairvauxi Bernát személyisége nélkül a ker. középkort, ki tudná megírni az újkor történetét a reformátorokkal való beható, megértő foglalkozás nélkül? Egy profán történetíró, még ha szellemtörténésznek nevezi is magát, értetlenül fog megállani Gerhard Pálnak Istenben újjongó lelkülete előtt, aki a 30 éves háború borzalmái és súlyos családi veszteségei közt így énekel:

Utad van számtalan sok	Művednek akadályá
Uram és eszközöd	Szünete nincs soha
Bősséggel hull áldásod,	Ugy tész, amint kívánja
Amerre öntözöd.	Gyermekeid java. ⁴⁶

S amint ezt rajongásnak, épúgy a mi Bethlen Gáborunk ismételt kitémadásait felesleges okvetetlenkedésnek vagy éppen dinasztikus önzésnek fogja minősíteni, mert véges okokból magyarázva, mindkét viselkedés paradox, érthetetlen. A hit birtokában dolgozó egyháztörténész előtt azonban ez az lesz, ami tényleg volt: Isten előtti meghódolás s az ebből születő bátor, értékes cselekedet.

Végül feleljünk meg arra a kérdésre is, hogy nem fogja-e ez a szempont megkárosítani a történetírás szigorúan tudományos állományát. Más szóval *kulturtörténeti és egyháztörténeti módszer mint egymást kizáró vagy egymást kiegészítő szempontok állanak-e egymás mellett?* És itt a legnagyobb jóakarattal sem tudom magamévá tenni sem a Gogaten, sem a Barth Károly véleményét, midőn az első a történetfilozófiát, tehát az ebből születő kulturtörténeti módszert is pestisnek, istentelenségnek tekinti, a második pedig az ú. n. *őstörténetet*, a ker. egyház és igehirdetés előállítását túlságosan izolálja az általános emberi történettől.⁴⁶ Már reámutattunk arra, hogy a kulturtörténeti szempont bizonyos értékes szellemi jelenségek megértésére mindig alkalmas eszköz s a véges viszonylatok kutatása nem hogy elenkeznék a ker. hittel, hanem egy lelkiismeretünkben beleírt parancs az igazság őszinte keresése mindig élénk írja azt. (Elsőrendű források használata pld. szent kötelesség.) Mindig voltak és lesznek emberek, akik Lessinggel inkább választják az igazság keresését, mint annak teljes birtokát s ha mi komolyan vesszük a kijelentés elfogadásának viszonylagos voltát, akkor nem fogunk visszariadni attól sem, hogy a Lélek segítségével az Isten mélységeit is vizsgálat alá vegyük. Barth maga is elismeri, hogy az egyház nem egyéb, mint a Jézus Krisztusban egyszersmindenkorra megalapozott s Istennek a történetben minden egyéb történetet *felülmúló* (tehát nem kizáró!) története *a földön*.⁴⁷

⁴⁶ Sántha Károly fordítása.

⁴⁶ Dogmatik 230 s köv. l.

⁴⁷ U. o. 240 l.

amiből természetszerűleg következik, hogy e világ történetét nem egyoldalú exkluzivitással, hanem protestáns tágszivűséggel, megértéssel fogjuk kezelni.⁴⁸

Az egész kérdés különben azon fordul meg, hogy mit tekintünk az *ember lényegének* s így *minek nézzük a történelem folyamatát*. A hit a kijelentés fényénél meglátja az emberi életben s a világban a kegyelem munkáját is és azt, hogy a világnak nemcsak birája, hanem *célja, magyarázó elve is a Jézus Krisztus*.⁴⁹

Jézus Krisztus pedig a ker. hit szerint örökkévaló. Tegnap és ma és örökké ugyanaz (Zsid. 13. r. 8. v.) Ő részt vesz a világ életében már az ő testté létele előtt, mint a reménység tárgya s a történelemnek az ő megjelenésére való előkészítője. Inkarnációja után pedig Isten országa már nemcsak világfeletti, hanem közöttünk, mi bennünk is lakozik. Az ő teljességéből vettünk mindnyájan kegyelmet is kegyelemért. (Ján. 1. r. 16. v.) Az ember tehát, aki hisz benne, már nemcsak elvetett bűnös, hanem egy felsőbb világ mennyei erőivel fokozatosan meggazdagodó ember is s az ő világa nemcsak az ítélet és a kárhozat felé rohan, hanem Isten országának megvalósulása felé is. Vallom, hogy ez, épúgy mint a Krisztus testté létele és a hit, nem a magunk fáradozásának, hanem Isten kegyelmének lesz a gyümölcse, de époly határozottan hirdetem azt is, hogy *Isten már e jelenvaló világban is Krisztus által átvette az ő uralmát* s így a történelmi fejlődésnek nemcsak negatív célja van (teljes csőd, teljes krízis), hanem pozitív is: az ő végleges uralmában kiteljesedő.

Tudomány lesz-e ilyen „előfeltétel” alatt az egyháztörténelem? Ha elfogadjuk Grotenfeldnek a meghatározását, hogy t. i. *tudomány az, amely biztos, összefüggő egységes tudást közvetít*,⁵⁰ látjuk, hogy e követelmények itt is épúgy feltalálhatók, megvalósíthatók, mint egyebütt. Csak a biztosság gyökere, fundamentuma más itt, mint a természettudományoknál. Ez utóbbiakban az alap a jelenléte világban mutatkozó általános törvényszerűség, az egyháztörténelemben pedig egy láthatatlan világnak a Krisztusban, a Krisztus által kijelentett rendje, törvényszerűsége. S ha a természet tudománya a maga biztosságát újabb meg újabb kísérletekkel, jelenségekkel bizonyítja, előttünk is nyitva áll a lehetőség a mi biztosságunk igazolására. A tudományos igazságokat az exakt kísérletek, a hitigazságokat, az egyháztörténelmi ítéleteket maga az élet fogja igazolni. A múltban úgy, amint a történelmi fejlődés előttünk áll, a jelenben pedig úgy, amint az egyház és az egyes ember e felsőbb rendnek engedelmessé válik. Így lett az egyház régebbi és mai története az, ami a ker. élet célja is: *egy felsőbb, mennyei világ szemmel látható igazolása*. Természetesen erre a látásra csak az Isten szférájában élő ember képes.

Dr. Nagy Géza.

⁴⁸ Éppen ez a *sajátos* jellemvonása a prot. egyh. történetírásnak l. Révész Egyh. történet 149—151 l.

⁴⁹ L. Barth theológiájáról szóló tanulmányom (Debrecen 1931) 20., 24., 26. stb. lapjait.

⁵⁰ Idézve Révész A Tud. egyháztörténetírás c. művében, 22. l.

„Liturgia Claudiopolitana“.

A református liturgiátörténetnek érdekes és értékes darabja a marosvásárhelyi református kollégium tulajdonában lévő hét nyomtatott oldalnyi unikumszöveg, mely *Liturgia Claudiopolitana* cím alatt a kolozsvári ref. egyház közönséges és sakramentumos istentiszteleti rendjét adja, úgy, ahogy az a XVII. század derekán, vagy hetvenes éveiben folyt. A könyvecskének első hét oldalán *Summa agendorum* összefoglaló fejezetben látjuk a legprecízebben kidolgozott gyakorlatot és itt-ott elvi magyarázatát is a gyakorlatnak. Örömmel állapíthatjuk meg, hogy nagy vonalaiban a mi istentiszteleti rendünk és az öseink között alig van elhajlás, hogy a konfirmációnak halvány nyomai már kétszázötven esztendővel ezelőtt feltűnnek „a leányzók catechizálásában“. — Érdekes rend volt, hogy még a hétköznapi istentiszteleten is mind a három lelkésznek fungálnia kellett. — A könyvecskének többi részében, 30 oldalon imádságok vannak. Címclapján nincsen megadva megjelenésének esztendeje, de nyomdai kiállítása után feltétlenül a XVII. századnak terméke, sőt tintával kézzel beírta valaki mindjárt a cím mellé a gyanított évszámot is: 1678.

Summa agendorum :

I. *Minden napokon* kétszer: reggel és este kántor és deákok a gyülekezetben énekelni tudókkal, prédikációk és könyörgések előtt s után is, énekszóval dicsérik az Istent.

II. *Hetedszaka* két prédikációk lesznek: kedden és pénteken reggelenként mind a két templomban.

III. *Köznapokon*, kedden és pénteken kívül, reggelenként a könyörgések előtt Biblia olvastatik ilyen renddel: a prédikátorok közül egyik az ótestamentomi históriás könyveket, mások a próféták írásait, harmadik az Újtestamentomot olvassa, rövid magyarázatokkal világosítja és alkalmaztatja.

IV. *A délesti (estéli) könyörgések* előtt az elénekeltetett zsol-tár alkalmaztatásával készíttetik a gyülekezetet a buzgóságosabb imádkozásra.

V. *Vasárnapokon* s innepnapokon is reggel, minekeiótte a kántor és deákok bémennek a gyülekezetbe, a bégyülekezett ifjúság és népség psalmusokkal etc. dicsérik az Istent. Azután a kántor fog a publicus cultushoz.

VI. *Vasárnapokon* a reggeli prédikációk gyakrabban alkalmaztatnak az eklézsiának jelenvaló állapotjához és abban fennforgó dolgoknak kívánságához s nemzetünk közönséges sorsához.

VII. Vasárnapokon délest; minekelőtte két óraker harangoz-
nának, a templomok ajtai megnyíttatnak és a bégyülekező nép
egyik tanító által (mint a rend hozza) katechizáltatik mind a deák-
ságnak bétakarodásáig. Azután a kántor deákokkal, gyermekekkel
és énekelnitudó néppel az éneklési dicséretekben szolgálják az
Istent.

VIII. Ugyan *vasárnapokon délest catechética contiók* vannak,
(hanem ha a dolog valaha másképpen kívánná), hogy a hitnek
ágazataiban gyarapodják a szegény község, a catechisatio és pré-
dikáció azonegy materiáról lévén.

IX. A prédikációk előtt és után való könyörgések alkalmaz-
tatnak rész szerint a prédikációhoz, rész szerint az alkalmatosság-
hoz és a gyülekezetnek állapotjához.

X. A *lednyzók* vasárnapokon délesti prédikációk után télben,
nyárban egyaránt *catechizáltatnak* és az Úr vacsorájával való élés
előtt harmad vagy negyed nappal, bizonyos órát adván nékik a
templomba való felgyülekezésre, minden alkalmatossággal prae-
paráltassanak.

XI. A *prédikátorok közül mindenik rendesen bizonyos formát*
tart a hetedszakai könyörgésekben, mivel a gyülekezet úgy kívánja,
de a rendkívül való alkalmatosságoknak mivoltok szerint könyör-
géseket alkalmaztatni el nem múlatják, sőt a szokott könyörgésnek
formáját is ilyen circumstantiáknak kívánsága szerint szabadon
váriálják.

XII. Az innepekben azokhoz illendő énekekkel, psalmusokkal
dicsérik az Istent s a prédikációkban is azokhoz alkalmaztatott
materiák traktáltatnak.

XIII. A *népnek a publicus cultusról való eloszlásában* ez a
rend tartatik: A cultust egészen elvégezik, még a prédikációt vagy
könyörgést követő éneklést is, mindaddig a tanító a prédikáló
székben fennmaradván és úgy áldják meg a népet, külömb-külob-
m formát tartván a megáldásban és ezzel bocsátják el az isteni szol-
gálatról.

XIV. A *keresztelés* a templomban mégyen véghez ilyen rend-
del: (1) A prédikátor előáll az asztalhoz. (2) A komák, vagy ke-
resztatyák és anyák körülállanak, a gyermek is jelenlétben. (3) A
tanító segítségül hívja az Istent. (4) Azon tanító rövid tanítást té-
szen a keresztségről és ahhoz járulandó dolgokról. (5) Imádkoz-
nak ahhoz alkalmaztatott könyörgéssel. (6) A gyermeket elővitet-
vén, megkérdik ki léssen neve. (7) A gyermek fejére töltik a vizet,
mondogálván im ez ígétet: Én tégedet keresztellek (mosogatlak)
Atyának, Fiúnak és Szentléleknek nevében. (8) Megáldják a kide-
dedet s elbocsátják előllük.

XV. Az *Úr vacsorája* publikáltatik egy héttel osztogatása
előtt és hetedszaka ahhoz illendő tanítások lésszenek, a hallgatók a
jó készületre intetnek s arról is assecuráltatnak, hogyha valami
akadéjkjuk lenne lelkek ismeretiben, melyet maguktól el nem igazít-
hatnának, a tanítójukat keressék meg és mint atyák minden sze-

lidséggel utban igazítják, sőt akiket tudnak olyaténokat, azokat hivatják vagy házuknál meglátogatják és informálják.

XVI. Az Úr vacsorájának kiszolgáltatásában ez a rend tartatik: (1) Végződvén a prédikáció, emlékeztetnek a hallgatók a publikációra. (2) A készüléthez való dolgok summásan előszámláltatnak. (3) A katedrában vallástétel léssen a bűnről. (4) A keresztényi igaz hitről is vallást tesznek bizonyos kérdések szerint. (5) A jó készüléttel lévők bűnük bocsánatjáról assecuráltván invitáltatnak a kommunióra, a készüléttének pedig az ő bűnükben megmaradókkal és botránkoztató életet élőkkel arceáltatnak. (6) Az asztalnál a kenyér felfedeztetik és a bor a pohárba töltetik és a szerzésnek ígéje elmondatik s rövideden megmagyaráztatik. (7) Könyörgéssel és hálaadással a kenyér és bor megszenteltetik. (8) A hallgatók rendesen előjárulván, nékiek a kenyér és bor osztogattatik. (9) Az osztogatás és vevés közben, ahhoz illendő ígék pronuciáltatnak. (10) Az Úr vacsorája osztogatása közben ahhoz illendő zsoltárok és énekek énekelletnek. (11) Véghez menvén a kommunió, hálaadó dicsérettel bérekesztetik és a nép áldással elbocsáttatik.

XVII. A rendkívül való solennitásokban, minémű *a közönséges böjtlés*, egész napot szoktanak eltölteni, éneklésekben, könyörgésekben, prédikáció hallgatásokban, caputok olvasásaiban és azoknak magyarázatjukban lévén foglalatosak a templomban.

Közli: *Dr. Incze Gábor.*

A kolozsvári theol. Fakultás tanári karának előterjesztése az erd. ref. egyházkerület közgyűléséhez a liturgia ügyében.

(A tanári Kar 1933 július 1-én tartott gyűlése 123. jkv. sz. határozata.)

A zsinat 1932. évi 378. számú határozatával látszólag véglegesen elintézte a liturgia reformjának és egységesítésének régóta vajdó kérdését.

Nem akarjuk most felemlíteni azokat a hibákat, melyek e kérdés előkészítése közben történtek. Hiszen ismeri azokat mindenki és úgy is hiábavaló lenne minden utólagos rekrimináció.

De látva azt a tarthatatlan és veszedelmes helyzetet, mely a békesség hamis jelszavától irányított eljárásból és ennek következményeképpen szükségszerűleg felburjázott, megingathatatlan meggyőződésünk, hogyha még súlyosabb és veszedelmesebb helyzetbe nem akarunk jutni, sürgősen és radikálisan segíteni kell a helyzeten.

Az új istentiszteleti rendtartás sem egységet, sem egységes reformot nem hozott. Egység helyett olyan zűrzavart törvényesített, hogy nemcsak a püspökök, hanem az esperesek sem tudnak eligazodni a kormányzatuk alatt levő gyülekezetek istentiszteleti rendtartásán. Sőt mi több, az egészséges reform is kutba esett. A gyülekezetek nagyrésze nem a magyarországi ágendáskönyv által is eszményinek, hitvallásilag és theologilag helyesnek elismert rendtartást, hanem a megalkuvásból született félmegoldást vezette be. Az egységnek a reform, a reformnak az egység így esett áldozatul.

Önmagában is elég ok ez arra, hogy mi, akik több mint egy évtized óta szívünkön hordjuk a liturgia reformjának nagy kérdését, feljajduljunk ennek a szomorú és viasz helyzetnek a láttára.

Pedig az igazi és nagyobb baj ezeken túl, azokban a már mutatkozó és még ezután kibontakozó lelki veszedelmekben rejtőzik, amelyek ezt a reformot és az így végrehajtott reformot nyomon kísérik és romboló, egység- és fegyvelebontó, minden tekintélyt aláásó munkájukat egyházunkban elkezdették.

Azáltal, hogy a liturgiai kérdésekben tájékozatlan gyülekezetekre bízott a két istentiszteleti típus közötti választás, kormányzó hatóságaink sulya és tekintélye olyan csorbát szenvedett, hogy a fegyvelmezellenségre, engedetlenségre amugy is hajlamos gyülekezetekben még nehezebb lesz ezután a rendnek még látszatát is

megőrizni. Ki és milyen érvekkel fogja megmagyarázni egy egyszerű gyülekezetnek, mely egyéni kezdeményezésből ismét változtatni akarna istentiszteleti rendtartásán, hogy nincs többé joga ahhoz, ami tegnap az ő jog- és hatáskörébe utaltatott? A válogatás alkalmat adott arra, hogy egyesek és gyülekezetek oda nem illő indulatokból táplálkozó kritikában részesítsék istentiszteletünket és imádságosnak nem mondható pártusában döntsenek fölötte. Ez a válogatás nemcsak azt eredményezte, hogy egyes gyülekezetek, sőt egyházmegyéék belső békéje felkavartatott, nemcsak azt, hogy máshol a fegyelmezetlenségre és engedetlenségre adott alkalmat, hanem azt is, hogy istentiszteletünk érinthetetlen méltóságát és szentségét a hívek előtt kikezdte.

Ha legszentebb kérdés az istentisztelet kérdése, zsinaton, egyházmegyéékben, gyülekezetekben a megalkuvás, a nem az elvekre, hanem a pusztá gyakorlatra néző adminisztráció és a kiméretlen pártusa prédájául jutott, mit várhatunk a többi, a mindennapi élettel szorosabb kapcsolatban álló kérdések (egyházfegyelem, iskolatűgy stb.) elintézésénél? Várhatunk-e más, mint további megalkuvást, a gyakorlatnak az elvek rovására való további érvényesítését és még elszomorítóbb pártharcokat és ezek nyomán még fenyegetőbb elszíntelenedést és pusztítóbb fegyelmezetlenséget?

Ezek a tapasztalatok kézzelfoghatóan megbizonyították, hogy nem lehet és nem szabad a mai időkben félmegoldásokkal kísérletezni és nem lehet és nem szabad a határozatok ünnepi egyhangúsága kedvéért a harcok mérgét kényelmesen a gyülekezetekre szabadítani. Nyilvánvaló lett, hogy vagy egész komolyan, megalkuvás nélkül leszámolunk azzal, mi a követelménye a mi református hitünknek, vagy jobb nem bolygatni a kérdéseket. Ahol életről és halálról van szó, ott csak az emberi tekintetekre nem néző, az élő Isten színe előtt halálos komolysággal vívott harc adhatja meg a lelkiismeretnek azt a nyugalomát, amely még vesztes esetén is több reménységet nyújt a jövő felől, mint a megalkuvások árán nyert félgőzelem, adhatja meg a végrehajtáshoz azt az erkölcsi alapot és bátor elszántságot, amelyet a mai idő tőlünk megkövetel.

Mély szomorúsággal az eddig történetek, komoly aggodalommal az ezután következők miatt, fordulunk a méltóságos Igazgatótanács útján egyházkerületünk közgyűléséhez, próbálja meg legalább a mi kerületünkben a zsinat által is megengedett hatáskörön belül radikálisan és véglegesen rendezni a liturgia kérdését. Az egyházi törvények K. melléklete által biztosított jogával élve rendelje el a méltóságos Egyházkerületi Közgyűlés egyházkerületünk összes gyülekezeteinek az új istentiszteleti rendtartás elsőszámú, a lelkes által vezetett formájának kötelező bevezetését.

Felelősségünk kényszere alatt szántuk magunkat erre a kérésre. Mert más kivezető utat nem látunk és a helyzet odáig romlott, ahol már nem lehet válogatni az eszközökben. Vagy radikálisan és az ezzel járó keménységgel nyul bele kerületünk ebbe a meg-

romlott és elmérgesedett helyzetbe és ezzel útat nyit arra, hogy a többi kérdésben kálvinista bátorsággal, nyíltsággal és erővel foglalhasson állást, vagy feltartóztathatatlanul tovább halad a megalkuvás kényelmes, de romlásba vezető útján.

Tanárszabályunk szükségesnek tartotta ezt a lépést megtenni, mert úgy érzi, hogy abból a rendeltetésből, amelyre a theologia az egyház életében hivatott, folyik az az állandó és elutasíthatatlan kötelessége, hogy mindannyiszor felemelje szavát, valahányszor hitvallási és theologiai érdekek forognak kockán.

* * *

Az Igazgatótanács e felterjesztésre értesítette a tanári Kart, hogy a püspöki szék véleménye szerint ez indítvány közgyűlés elé vitele nem időszerű. E határozat értelmében a Fakultás tanári Kara 1933. nov. 21-én tartott gyűlésén úgy határozott, hogy esetleges ki nem számítható nehézségeket elkerülendő, a fenti Indítványt visszavonja, de egyúttal kéri az Igazgatótanácsot, hogy erélyesen és sürgősen tegyen megfelelő intézkedéseket a liturgia ügyében jelenleg fennforgó zűrzavar eloszlatására.

I r o d a l o m

Frick Max. *Reformierer Glauben. Eine Darstellung der biblischen Lehre an der Hand des Heidelberger Katechismus.* Zürich, 1932. 178. l.

A Heidelbergi Kátének, — ellentétben a Luther féle kátével, melynek magyarázatát és tanítás szá nára való felhasználását igen sokan feldolgozták — kevés magyarázója akadt. Az újabb időkben, kapcsolatban azzal, hogy a káté minden egyházban kezdte igazi helyét visszanyerni, és azzal, hogy a református egyházak mind jobban ébredtek rá a saját hitük megvallásának fontosságára, ezen a téren is haladást látunk. A Senden-féle könyv után ez a második, mely ezzel foglalkozik, ez is elsősorban a lelkészeknek és ifjúságnak akar első sorban segítségére lenni. A könyv írója a svájci „Jungreformiert“-ekhez tartozik, akik éppen a református hit igazságai kidomborításáért harcolnak.

A kátét a kezünk alatt levő könyv 47 fejezetben tárgyalja, a káté három főrésze szerinti szakaszokban. Tárgyalási módja az, hogy egyes — vagy összefoglalt — kérdéseket magyaráz meg, sokszor idézve magát a kérdést is. Néhol több kérdést egy probléma alá foglal, mint a 3—5. Az ember igazi arculata, 12—14. Hiábavaló kísérletek stb. címén. A hitvallás magyarázatában igyekszik elég kimerítő lenni, bár ez a kis terjedelem miatt nem mindig sikerül, sokszor kénytelen nagy kérdéseket röviden futni át, ezért sokszor egy-egy kérdés összes vonatkozásában nem lesz világossá. A magyarázat mellett zárjelben említi azokat a szemléltető példákat, melyek a kérdés megvilágosítására felhasználhatók,

bár e példák sokszor frappánsak és találók, sok olyan példát is találunk, mely a kérdésnek csak egyik, nem is legfontosabb részét világítja meg. Nem volt a szerző célja az, hogy a H. K. kérdései alapján a ker. élet és világnéz alapvető kérdéseire adjon választ, holott ez nagyon fontos volna azért, hogy a káté életteljességét mutassa meg s azt ne csak elvont hitvallás, hanem az egész életet szabályozó református hit oldaláról is megvilágosítsa. Ebben a tekintetben Rauh: Deutsches Christentum, című, felfogásában már elavúlt, de módszerében elsőrangú könyvével nem versenyezhetik.

Mindenesetre a Frick könyve nagyon használható és alapos könyv, bőséges bibliai hivatkozásai világossá teszik a káté és a biblia viszonyát, fejtegetései sok gondolatra ébresztenek s igen alkalmasak arra, hogy segítségül használjuk a káté tanításánál *I. L.*

Döbrössy Lajos: A törökmisszió története.

A Magy. Ref. Külm. Szöv. kiadása, Bp. 1933.

A Virágh Sándor és Draskóczy László szerkesztésében most már havonta megjelenő Külm. Füzetek e 18 ik száma igazán hiánypótló: a külm. és mohamedánmisszióból kiemelve, igyekeznek a missziói munkának ezt az ágát egészen közelhozni a magyar reformátussághoz. A törökmisszió úttörője a reformáció idejéből való *Ungnad János*, aki 25600 példányban nyomatta ki balkáni nyelven és vitte szét a bibliát, így remélvén a törökökre hatni. *Tordai Gyula Zsigmond*, *Fejértói János* és *Derzsi András* fennmaradt írásából arra lehet következtetni, hogy foglalkoztak törökmisszióval. *Szegedi Picus Ferencről* meg bizonyosan tudjuk, hogy törökországi fogsága idején nagy tömegek előtt hirdette az evangéliumot. Tehát magyar reformátusoké a kezdeményezés. Száz évvel ezelőtt az *amerikaiak* kezdtek missziói munkát Törökországban, majd ezek támogatásával *Pfander Gottlieb* és *dr. Koelle*. A ma is meglevő munka, a *Brit és külföldi Bibliatársulat* konstantinápolyi állomásával karöltve hősies, sok áldozatot, de annál kevesebb eredményt felmutató munkával küzdött a mindig ellenséges környezetben isenországának terjedéséért. A munka súlypontja áthelyeződött a két és félmilliónyi mohamedánt magába foglaló többi balkáni államokra. A Krisztus elfogadása miatt török földről kiűldözött *Mohamed Sükri*, akit *Avetarandinnak*, azaz Evangélium Fiának neveztek el, a bulgáriai Várnában, Sumtában és Plovdivban munkálkodott e század elején. Munkáját ma *Nazifoff Natanael* folytatja. A *frankfurti misszió*, mely eredetileg az 1896.-iki törökországi örmény megszárlás idején örmény gyermekek védelmére küldötte ki munkásait, ma a bulgáriai mohamedánok közt három emberével szolgál. Ebbe a munkába kapcsolódott bele három éve *a magyar ref. egyház*, melynek itt van igazi missziói feladata.

Döbrössy céltudatos munkájába szervesen illeszkedik bele ez a kis tanulmány. A kérdést a mi kis misszió lapunk, az „Egyház és misszió” most hozta szőnyegre, (meg is emlékszik róla a borítéklapja) A felolvasásra is alkalmas füzet ezért nálunk szintén érdeklődésre tarthat számot és minjenképpen méltán. *H. J.*

Zwischen den Zeiten.

Felelős kiadó: Merz György, lelkipásztor. Állandó munkatársak: D. Barth Károly, D. Gogarten professzorok és D. Thurneysen Ede lelkipásztor. 1932 (X.) évfolyam. 1—2 füzet.

Az 1. füzetet Birák 8:23 v. alapigéjű áhitat vezeti be. Gedeon az Őr uralkodását akarta. A világ álhatalmai helyett ma is Krisztusé a hatalom. — Gogarten Fr. tanulmánya *Jézus Krisztus embervolta* és istensége kérdését tárgyalja. Jézus *embervolta* egyrészt az *Atya örök fiának emberi természete*, másrészt *valódi* emberi természet. Az a theologia, mely szerint az isteni minden emberben megvan, Jézusban pedig erősebben, mint másban, nem bibliai. Jézus ember, mert felvette a mi, Isten törvénye alá tartozó és az engedetlenség miatt átok alá jutott természetünket. De ahogy felvette, ez a természet egészen más lett, mert míg az ember nem akarja alávetni magát Istennek (ez a *bűn*!), Krisztus éppen szeretetből és az Atya iránti engedelmességből vette fel a bűnös emberi létet, ezért *neki nincs bűne*. Jézus *Krisztus istensége* egyfelől *Krisztus istensége*, másfelől az *örök Isten igazi természete*. Krisztus tehát nem a kegyes ember példája, istenségét nem földi életével szerezte. Krisztus Isten ítéletétől szabadító, bűnbocsátó, az emberiség bírója. Isten, az örök Atya örök fia ő. Igazi Isten, az egy, örök igaz Isten, nincs más kivüle, tehát preexistens is. Jézus isteni és emberi természete titkát a Szentháromság titka alapozza meg. (Az enhypostasia kérdésében elutasítja Hirsch E. felfogását.) — Vischer Vilmos *az ószövetség és a történelem viszonyáról* ír. Az ószövetség történetisége éppolyan botránkozató, mint az Igének Jézus Krisztusban való testté létele. Csak kegyelemből, hit által képes valaki elfogadni. Az ószövetség iratai emberi voltaknál fogva csak a tört. kutatás eredményeinek (kritikával való) felhasználása mellett érthetők meg. A történetírás mindig válogatás egy nézet alapján. Izrael történetíróinak nézete ez: Izrael elbukott Istennel szembekeverülve, de feltámadhat. Az ószövetségi történetírásnak három sajátossága van: 1. *A történelem Isten szavára áll elő*, Isten próféták pl. Isten történelmet teremtő szavát hozzák. 2. *Minden idő kegyelmi idő*, Isten ajándéka. Isten szövetségei határozzák meg a korokat. Az ember az örökkévalóság által megkötött időben áll Isten előtt, a ma minden pillanata döntési idő számára. A héber nyelv (igék) sajátosságai és a bibliai chronologia is erősítik ezt. 3. *A történelem célja és vége a Messiás-Krisztus*. A zsidóság egész története egy nagy jövendölés róla. Nemcsak az u. n. messiási helyek, hanem az összes tört. könyvek a messiási trónnak a Dávid házában való felállításáról szólnak. Még a tanítókönyvek is Dávid és fia nevéhez fűződnek. Az ószövetség ellenmondásai, hibái emberi eredetűek. A valódi tényállást csak Isten ismeri. Az ószövetség Krisztusra mutat. Jézust az ószöv. alapján ítélték el. A két szövetség az egyház számára élő egységet alkot. — Diem Hermannak az 1931 III. 2-i aarai diák-konferencián tartott előadása az *öröklés és a vétek* kérdését ölelt fel. A II. Kor. 5:17. versével kezdi. Leszögezi, hogy e kérdést a ker. egyházon belül tárgyalja, hitből, hogy hitet ébresszen. Az evangélium mutatja, hogy a hit hatása az *egész* emberre vonatkozik. A bűn és betegség közt nincsenek szilárd határok, állandó a kérdés: van-e hát felelősség? A mindennapi élet álláspontján vizsgálja az öröklés és vétek viszonyát. Az ember másokkal együtt éli a közös történelmet, ezért van öröklés és vétek. Az egyén konkrét feladatait egy társadalom szokásai, erkölcsisége és jogrendje közt tölti be. A jog nem ismer abszolút véteket, ezért változó a határvonal a betegség és büntlett közt (beszámíthatóság kérdése). Az erkölcsiség az idealitásra néz, szigorúbb, de hisz a fejlődésben. A görög tragédia (Oedipus) fenntartja az ellentmondást

az öröklés és vétek közt. Nietzsche esztétikus megoldása pedig nem választja el a kettőt. Az ember szerinte *magától* guruló kerék, tehát nem kérdés többé az öröklés és a vétek. Pál ezzel szemben *Isten újjátevő tettét* hirdeti. A kijelentés szerint az ember egész állapota bűn, azonban az erendendő bűn nem *természeti* baj. Az ember kénytelen vétkezni, mégis a *saját* tette a bűn. Minden egyén a saját történetében nemének történetét kezdi újra, ezért minden egyének meg van a bibliai bűnesethez hasonló *saját* bűnesete. A bűnt nem lehet levezetni, egyszerűen meg van, úgy áll elő minden embernél, mint Ádám-nál. Csak a későbbi embernél mennyiségileg többlet-hajlamosság áll fenn a bűnt illetőleg. A keresztyénség is tud az öröklés és bűn összefüggéséről, de azt is tudja, hogy ha a többlet-hajlamosságból bűn lesz, az már saját tett. Krisztusnak, mint Istenembernek nincs története, Ő *új kezdet*. A Krisztus tetteben való részvétel, a hit által szakít az ember a történelemmel. Minden újjálesz, de ez csak növeli a felelősséget. Mindenki mindenben bűnös, én mindenért felelős vagyok, ami történik. A bűnnel egyszerre megismeri a ker. ember a *bűnbocsánatot* is. Egy útoszó röviden ismerteti dr. *Jung C. G.* (Zürich) előadását a *psychotherapiáról és a lelkigondozásról*, amely az ideg orvos és a lelkipásztor magatartásával, működési körük elhatárolásával és esetleges kapcsolatával foglalkozott. *Schempo Pál* „*Bűn és megszentelődés*” címmel *Diem* előbbi előadásához fűz más felfogáson alapuló megjegyzéseket. Rámutat az előadás kevésbé világos pontjaira. Egészen theologiai szempontból fogva fel a kérdést, kiemeli a *törvény* szerepét, a Krisztusban való *kibékülést*, a *kegyelmet*, a hit által teremtett változást, az új kezdetet. A szám záró közleményekben *Kutter H., Blumhardt* Kristóf újabban megjelent műveiről, a nemzeti-szocialista párttal a *népiség* és az *egyház* kérdésében támadt vitáról, az 1931. évi *egyházi évkönyvről* s annak a reformatori theologia jelentőségéről való elismeréséről, valamint a *Dehn* Günther előadása körül felkavart harcról kapunk tájékoztatást.

A folyóirat 2. számát *Barth* Károlynak a Máté 19:27—20:16. v. alapján készült „*A szőlőbéli munkások*” c. beszéde nyitja meg. 1. A hit az ember *műve*. Jézus a mi Urunk, a hit az iránta való engedelmisség műve. Csakugyan ilyen a mi hitünk? Csakugyan Krisztus hívott el munkára? 2. A hitnek *jutalma* van. Amit a hit nehéz útján itt el kell veszíteni, azt sokszorosan visszakapják, a tulajdonképeni nyilvánvalóvá lesz. 3. A hit ezért öröm. 3. Az-első és utolsók *egyenlők*, mindenik *egyforma* jutalmat kap. Az Úr Úr, aki ajándékol adja a mi tettünket. Isten és hívő között egyedül a *hála* lehetséges. Szegyeljük meg magunkat, ha hitünket a másokéhoz hasonlítjuk. A zúgolódás Urunktól való elszakadást jelent, hitetlenségünket mutatja meg. — *Barth* Henrik Zürichben tartott előadása a *filozófia, theologia és az existencia probléma* viszonyát tárgyalja. Kiindulásul leszögezi, hogy mi, emberek, nem vagyunk a megismerésre képesek. A filozófia és a theologia közt tehát nincs ellentét, legfeljebb egy meghatározott gondolatrendszer kerülhet szembe a theológiával. Ismerteti saját *existenciális* filozófiai rendszerét. Az *existencia* számunkra csak a reflexióban lehet tárgy. Az existencia konkrét döntés egy lehetőség mellett, amely ebben a döntésben éri el megvalósulását. Az existencia a mi egyszeri életvalóságunk maga, mindig kérdés és a döntés a felelet (dialektika). Az existencia méri a lehetőségeket, a döntés valamire nézve történik. Ez a transcendens kriterium a *krízis*, a határ, maga is existenciális jelentésű. Megkülönböztethető az existencia a *valóságban*, a *lehetőségben* és a *krízisben*. A filozófia és theologia vitájában sokan *Heidegger* M. existenciális filozófiájából indulnak ki. Ezen a filozófián azonban theologiai reményések nem épülhetnek fel, mert benne az existencia *önmagában* gyökerezik. A szerző eltérő felfogása: „*az existencia és határolása*” nem ad ugyan Istenismeretet, csak egy *analógiát* arra. E filozófia számára termékeny lehetőségek vannak, hogy a theologiai kérdések fölött gondolkozzék.

A *kijelentés történelmében* ugyanis a hívő emberben existencia igazsága egyedülálló módon jelentkezik, a rég vel szemben *paradox* módon, mint *új* existencia. A hívő benne van ebben az igazságban, a filozófus pedig megjelenti és utánagondol. A filozófus *saját* existenciáját teszi a gondolkodása alapjává, a theologus a *bibliai kijelentésben* levő „új” existenciát. A kettő között

tehát helytelen különbséget tenni a címfogalmak szerint. A filozófia és theologia egysége az existenciális kérdés egyetlenségében van, az elhatárolás csak az elrendezés dőlga, viszonylagos. Kölcsön viszony van köztük, nem abszolút ellentét, ha a valódi problémákhoz térünk vissza. — **Brunner Péter**: „*A politikai felelősség és a keresztyén döntés*” c. tanulmányának főbb tételei: I. Az általános bizonytalanság miatt az egyház nem tud általános érvényű *tant adni. Egyénenként* kell felelni. Különben is Isten igéjével szemben állva az egyén dönt, ő a *felelős*. Bibliái felelősségünk a *polisban* való együttétlen nyugszik. A „*polis*” nyilvános közösség, szélesebb értelemben *politikai tett* tehát minden olyan cselekedet, amely döntés elé állít, még pedig olyan döntés elé, mely az embereknek az államban, népben, társadalomban, hivatásban stb. való tényleges együttétle által határozódik meg. Amit egész magánügynek tartunk, lehet nagyon is politikai tett. Politikailag tehát mindenki felelős, nem lehet a világból menekülni. Aki *nem*-et mond, *negative* politikus. A ker. döntés az, mikor Jézus Krisztushoz, mint az existenciát egyedül meghatározó hatalomhoz (eschaton) igent mondok. II. A politikai történeteknek *nincs* külön törvényszerűsége, ami a politikai felelősséget semlegesítene az existencia eschatonját nem szabad pol. felelősségünk konkrét tartalma miatt relativvá tenni. A ker. ember Krisztusban új világhoz tartozik, a politika tényezői e kicserélésre váró régi világhoz, köztük tehát *végtelen distancia* van. A ker. ember itt idegen útban Isten országa felé. Nem veszhet el a politikába, közönyösek számára kérdése, *de* azért nem véli meg azokat, mert hisz minden dolog végső beteljesedésében. *Itt* él, konkrét ember ő, Isten akarata is konkrét, minden döntésben neki kell engedelmeskedni. Krisztus testté létele, kereszten való szenvedése és feltámadása is meghatározzák a keresztyén ember pol. magatartását. Az ő tőrő, szeretettel és eschatológikus előretékinéssel teljes harca is az istenellenes hatalmak elleni *bizonyosság, előremutató jel*. III. A ker. egyházon belül *nincs* a felebarátot feltétlenül kötelező pol. *parancs* (mindenki önmaga áll az Úr előtt), de van a másikat is feltétlenül kötelező *tilalom*. Nem lehet azt tenni, ami a Krisztussal való reális közösséget szétvája. Az állam sem lehet abszolút, mert akkor istenellenes, ami ellen nem lázadni, de tiltakozni kell. (Polit. eretnekség.) A lelki gondozás erre is vessen gondot. Az egyház adhat politikai *útmutatást, tanácsot* az evangélium felől. A világ várja, mert a parancs az egyházhoz van legközelebb. — **Relsner Erwin** (Nagyszében). „*A történetfilozófia problémája és a kijelentés*” címmel nemrég megjelent könyvének (*A történelem, mint bűnbeesés és út az itélethez*) e folyóiratban **Krüger G.** által való ismertetésére válaszol. A fogalom és a valóság metafizikai viszonyából kiindulva vázolja fenomenálisztikus tört. filozófiáját, mely egyedül egyeztethető össze szerinte a kijelentéssel. — **Von Wiese Benno** „*A keresztyénység és a német ideálizmus*” viszonyát vette vizsgálat alá három szempontból is. A számot *könyvismertetések* zárják le. *A ker. államférfjú* címmel ismertetésre kerü a báró **Stein**ről írt három különböző szempontu jubileumi életrajz. **Barth H.**, **Krüger G.**-nek „*Filozófia és morál a kanti kritikában*” c. művét méltatja. M. N. O.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS I

Megfelelő számú előfizető jelentkezése esetén Isten segítségével a folyóiskolai évben, január folyamán megjelentetném „*Pál apostol megtérése*” című munkámat. A munka számon tartja a kérdésbe vágó vallástörténeti és valláslélektani kutatásokat, de különös figyelemre méltatja a dialektika theologia legújabb kutatásait, még pedig **Barth Károly** és **Bultmann Rudolf** e kérdéssel kapcsolatos gondolatait is. A könyv főbb fejezeteinek címei: 1. Bevezetés. 2. A szülőföld. 3. Az istenkereső. 4. A „Szent város” vallásos világa. 5. A körülméltékedést hirdető. 6. Krisztus egyházának üldözője. 7. Látások útján. 8. A kijelentés világa. 9. Az új teremtés. 10. A világmindenség drámája. 11. A pogány misszionárius. 12. Ellentétes világok között. 13. Az örökkévalóság kapujában. 14. A világ vége. — A körülbélül 15 ívnyi terjedelmű könyv előfizetési ára: 120 lei, Bolti ára jóval magasabb lesz. A pénz előzetes beküldése esetén portómentesen küldöm a könyvet. Előfizetéseket, megrendeléseket elfogad az „Ifjú Erdély” kiadóhivatala, Kolozsvár, Ref. Theologia.

Sárospatak, 1933 november.

Dr. Mátyás Ernő, theol. akad. ig.

Megjelent!

Megjelent!

Barth Károly, Brunner Emil és Thurneysen Ede
válogatott beszédei **DAVID GYULA** drapataki református
lelkész fordításában.

ISTEN ÉS A KENYÉR

olmon.

Ezen 241 oldalú kitévő és több mint 29 beszédet tartalmazó könyv
ára 170 Leu. Kapható az Ifjú Erdély kiadóhivatalában.

A külmiszióra tesztes- **INGYEN** megkaphatja az Egyház
szerinti adományért és Misszió c. havonta
megjelenő kis missziói lapot (körlevelet). Akik perselyt vagy évi
rendszeres adományt vállalnak és imádkoznak a misszióért, azok
a Külmiszió Barátai. Mutatványszámot készséggel küld és minden
megkeresésre válaszol. Horváth Jenő lelk. Aninoasa, j. Hunedoara.

Most jelent meg

Egymás terhet hordozzatok

cím alatt a „Kálvinista Világ” kiadásában egy vezérfonal, amely
„Az Úr csodásan működik” című vezérfonal-módozataival az evan-
gélium szociális üzenetét tárja fel a társadalmi, családi, erkölcsi
és vallásos életre való vonatkozásában.

Férfi-, nőszövetségi és ifjúsági bibliakörök, valamint magánosok
használatára különösen ajánlható.

Ára 8 leu.

Megrendelhető az „Ifjú Erdély” kiadóhivatalánál, Cluj-Kolozsvár,
Református Theologia.

Megjelent!

Megjelent!

A vasárnapi iskolai munka alapelvei

DR. IMRE LAJOS

Ára 8 lei.

Megrendelhető az „Ifjú Erdély” kiadóhivatalában,
Kolozsvárt, Református Theologia.

Ifjúságunknak:

Ifjú Erdély

Keresztyén ifjúsági lap.

Főszerkesztő

DR. IMRE LAJOS

Felelős szerkesztő

FARKAS JENŐ

Megjelenik havonként,
12 szám 20 oldalon.

Előfizetési ára: évi 100 lei.

Megrendelhetők a kiadóhivatalban, Kolozsvár, Ref. Theologia.

Kérjen mutatványszámot!

Gyermekeinknek

Az én kicsinyeim

Keresztyén gyermekújság

Megújított alakban, na-
gyobb terjedelemben.

Szerkeszti:

DR. GÖNCZY LAJOS

Megjelenik havonta.

Egy évre 20 — lei.

Kálvinista Világ

Az öntudatos református
világiak lapja.

Megjelenik havonta kétszer,
egynagyobbított alakban és 8
nagy oldal terjedelemben.

Szerkeszti

DR. TAVASZY SÁNDOR

Egy évre 100 — lei

Kiadóhivatala Cluj-Kolozsvár,
Ref. Theologia

Kérjen mutatványszámot!!!

Református Család

Az erdélyi ref. egyházkerület
Nőszövetsége lapja.

Megjelenik minden második
vasárnap, egy szám 12 olda-
terjedelemben.

Szerkesztik

MAKSÁY ALBERT

PILDER MÁRIA

Egy évre 80 — lei

Kiadóhivatal Cluj-Kolozsvár
Str. Kogălniceanu (Farkas-utca) 21

Kérjen mutatványszámot!